

Страдники на своїй землі. Спогади Ліді Присяжнюк різних років / Інтерв'юер, упорядник, автор аналітичної статті Ю. Присяжнюк. – Черкаси : Вертикаль, 2013. – 276 с., ілюстр.

Наукове видання, зібране, упорядковане і прокоментоване професором Ю. Присяжнюком, без перебільшень, поповнить колекцію усно-історичних досліджень. Надто воно буде цікавим для тих, хто в автожиттеписі однієї людини волів би бачити історію цілого суспільства. І хоча останнім часом в Україні таких видань не бракує, спомини Лідії Яківни Присяжнюк через особисту вдачу авторині й цікаву подачу видавців не залишать байдужим кожного, хто візьме їх до рук.

Без зайвої патетики зауважу, що книга воістину репрезентує мікроісторичний підхід у дії. Декому може навіть здатися, що мемуарних оповідей головної героїні у ній менше, ніж ремарок її вдумливого сина-науковця. Проте такий висновок буде поспішним. Насправді, лише сьогодні до українських служителів Клію приходять розуміння того, що формування уявлень про історію повсякдення соціуму через пошук прямих згадок політичних та економічних перипетій у країні – є дуже спрощеним способом інтерпретації “джерел із народу”. Реально ж історикам нового покоління потрібно досліджувати миттєвості людини зсередини, вчитися читати її “поміж рядків”, з'ясовувати її мотивації і життєві траєкторії, які, зрештою, і виводитимуть нас на розуміння того, як кореспондуються узагальнені в енциклопедіях, довідниках та навчальних підручниках події з історичною дійсністю всіх і кожного.

Саме такий підхід демонструє інтерв'юер, упорядник, автор аналітичної статті. Незважаючи на пастки бути фрагментарним, зумовлені тісним особистим зв'язком із матір'ю, вчений не соромиться на прикладі її долі показати життєві правди “страдницько-бідового” покоління, тобто українців, народжених у 1930-х роках. Більше того, із завзятою ретельністю він оприявнює логіку мислення рідної йому людини, знаючи не тільки текст, а й набагато ширший історичний (також історіографічний та історіософський) контекст висловлених міркувань. Саме тому запропоновані ним розлогі коментарі до спогадів – ґрунтовні й доречні. Певна річ, вони будуть цікавішими науковцям, хоча, думаю, не залишаться поза увагою і масового читача, який прагнутиме заглибитися у розуміння проблеми.

А проблема, яку згаданою книгою фактично ставить родина Присяжнюків, це – життя української сім'ї в умовах комуністичної та посткомуністичної модернізації. Відтак віра і мрія, митарства і поневір'я, біль і трудові будні, засмучення і розчарування стають ключовими словами ледь не кожного інтерв'ю. Синхронно – прості роздуми Лідії Присяжнюк про моральні чесноти рідних, сусідів, односельчан, представників влади. Тут же – спроба особистої інтерпретації історичної дійсності, в якій доводилося виживати. Все це упорядник Ю. Присяжнюк обгортає науковими трактуваннями і концептуально їх чергує зі спогадами близьких Лідії Яківні людей. А ще доповнює тематичними ілюстраціями, родинними світлинами й рубіжними афоризмами (на початку кожного розділу); завершує все змістовними додатками.

Наукові коментарі упорядника важко піддавати дискусії, адже її наслідком може стати ще одна книга. Вочевидь, читачам потрібно змиритися з тим, що перед ними – інтерпретація наговореного, здійснена істориком-менталістом високої кваліфікації. І напевно точно будуть розчаровані його глибоко аналітичними роздумами любителі політичної коректності. У висновках же та аналітичній статті Ю. Присяжнюка дослідники знайдуть цінні методологічні поради і посилання на наукову літературу щодо того, як навчитися розуміти/поважати і людину, і науку (освіченість, якщо кому так зручніше).

Відчувається, що до книги має причетність уся рідня головної героїні. Власне всі родичі її покоління можуть бути, з певною мірою умовності, віднесені до страдників: у різних епохах, на різних нивах, але, справді, своєї землі.

Можливо, сам цього не усвідомлюючи, упорядник книги причащає спільноту істориків до ще одного мало розробленого, інноваційного напрямку в сучасній українській історіографії – історії поколінь.

Сергій Шамара